

26. septembril tähistati Väike-Maarjas Euroopa keelte päeva

26. septembril, Euroopa keelte päeval tähistati Väike-Maarjas nimesiltidega Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna laureaatide istutatud tammed ja tammepark, mis hõlmab vabadussamba ümbruse ja muuseumipoolse osa Jakob Liivi pargist.

Keeltepäeval oli Väike-Maarjasse kogunenud suur osa Eesti olulisematest keele uurimise ja arendamisega tegelejatest. 24st keeleauhinna laureaadist oli kohal 12. Huvitavate ja sisukate ettekannete-sõnavõttudega esinesid vabadussamba pargis haridus- ja teadusministeeriumi asekanstler Kristjan Haller, Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi õpilane Epp Õlekõrs, F. J. Wiedemanni keeleauhinna 1997. aasta laureaat Eduard Leppik ja Väike-Maarja vallavanem Olev Liblikmann. Esines Väike-Maarja gümnaasiumi tütarlastekoor Ly Ipsbergi juhendamisel. Koori esituses kuuldi ka Veljo Tormise/Ado Reinvaldi laulu "Kodukeel".

F. J. Wiedemanni keeleauhinda antakse välja alates 1989. aastast väljapaistvate teenete eesti keele uurimisel, korraldamisel, õpetamisel, propageerimisel või kasutamisel. Alates 2004. aastast on see riiklik auhind. Iga laureaat on istutanud oma tamme, millest on Väike-Maarjasse kujundatud tammepark.

Pargi planeerimine ja oskuslik kujundamine toimus põhiliselt sel suvel. Kindlasti on väikemaarjalased märganud, et vabadussamba pargist on eemaldatud päris mitmed haiged ja kuivanud puud ning praegu tundub park üsna lage. Vanade puude langetamist jätkatakse tuleval aastal. Nii saame parki tervendada, aga leida ühtlasi ka ruumi tuntud keeleinimeste nimipuudele ning olla osalised kogu Eestile olulise keeletammede pargi loomisel. Vabadussamba pargi kujundamisel oli abiks endine Luua kooli õpetaja, nüüdne keskkonnaspetsialist Ene Ilves, kes on haljastuse kaudu olnud ka varem Väike-Maarjaga seotud.

Wiedemanni keeleauhinna senised laureaadid on

1989 - Henn Saari
1990 - Hella Keem, Erich Raiet
1991 - Pent Nurmekund
1992 - Rein Kull, Valev Uibopuu
1993 - Rudolf Karelson, Uno Liivaku
1994 - Nikolai Baturin, Paul Saagpakk
1995 - Lennart Meri
1996 - Juhan Peegel
1997 - Eduard Leppik
1998 - Mari Must, Huno Rätsep
1999 - Tiiu Ereht, Uno Mereste
2000 - Ellen Uuspõld
2001 - Ülle Viks, Eduard Vääri
2002 - Valdek Pall
2003 - Mati Hint, Helju Vals
2004 - Viivi Maanso

2005. aastal tähistatakse Ferdinand Johann Wiedemanni 200. sünniaastapäeva. Sel puhul

kavandatakse läbi viia mitmeid üritusi Eesti eri paigus ja avada mälestuskivi Wiedemanni haua Peterburis. Korraldustoimkond pidas Väike-Maarjas oma esimese koosoleku, kus lepiti kokku olulisemates üritustes ja ettevõtmistes ning alustati kalenderplaani koostamist.

Väike-Maarjas toimub juba tavaks saanud Wiedemanni auhinna keelepäev 21. aprillil. Siis on siia oodata oma nimipuud istutama ja ettekandega esinema keeleauhinna 2005. aasta laureaati.

Ilve Tobreluts

* * *

Vallavanem Olev LIBLIKMANNI sõnavõtt keelte päeval võttis kokku F. J. Wiedemanni keeleauhinna olulisuse ja määratles väikemaarjalaste osa eesti keele kaitsmisel ja säilitamisel:

“200 aastat tagasi ülistas Kristjan Jaak Peterson noore mehena oma luules loodusjõude ja inimkonna suuri moraalseid tegusid. Ta pöördus madalaks arvatud talurahva poole, ennustades tema põlatud keelele auväärsemat tulevikku. Ta küsis:

Kas siis selle maa keel
laulutuules ei või
taevani tõustes üles
igavust omale otsida?

Keel arenes. Olid mehed, kelle eesmärgikindlus viis sihile. Eesti keel sai tuule tiibadesse. Iga mõtte, iga ettevõtmine vajab püsijäämiseks hoolt, armastust ja tööd. 20. sajandi lõpus võitles koolimees Meinhard Laks maamehe järjekindlusega emakeelepäeva loomise ja tähistamise eest. 14. märts, emakeelepäev, on nüüd riiklik tähtpäev ning lipupäev.

Pöördelistel 20. sajandi 80ndatel aastatel ütles emakeeleauhinna mõtte välja Irma Sild. Erineval kombel on ta auhinna juures tegev olnud kogu aeg. Emakeeleauhinna mõtte viis Virumaal ellu Energia kolhoosi esimees Jüri Sild.

Esimene Wiedemanni keeleauhind anti välja 1989. aastal. Esimese nimipuu Mädapea parki istutas Henn Saari. Kokku sai neid puuke siin kuus. Kahjuks on nad hoolitseva käe puudumisel hävinud.

Ajad möödusid. Jüri Sild jätkas alustatud Väike-Maarjas. Siin otsustati rajada meie lugupeetud keeleinimeste nimipuudest tammik otse aleviku südamesse. Asukohaks kujunes austusväärne koht kiriku vastas ja vabadussamba ümbruses. Esimesed nimipuud istutasid sellesse parki, küll muuseumi juurde, 1993. aastal Rudolf Karelson ja Uno Liivaku. Täna on oma puud mulda pannud 18 keeleinimest. Ka taastasime siin kuus Mädapeal hävinud tamme. Kokku on neid siin Väike-Maarja mail sirgumas 24. Meie keel on pideva surve all nagu väikerahvastel ikka. Loodame, et igal aastal leidub keegi, kes väärib tunnustust – kes õpetab, arendab ja hoiab au sees emakeele ilu ja puhtust.

On käibel kõnepruuk, et väärtus on surnud puul ja elaval inimesel. Kuidas keegi seda lahti mõtestab, jäägu igäihe enda otsustada. Jürka elas Põrgupõhjal looduse keskel, aga ta istutas ikka oma eluaseme ümber puid. Puu istutaja ja puud austav inimene on hingelt suur. Oma mõtteviisilt teistest üle on kõik need, kes oma nimipuu siia on istutanud ja ka need, keda endi hulgast edaspidi tähele paneme. Kujundatava pargi jaoks koostatud projekti järgi on siin ruumi veel kolmeteistkümnele edasiste keelehoidjate ja –arendajate nimipuule.

Väga vastuoluline ja keeruline on seos algamise tuhina ja hoidmise-hooldamise mure vahel. Inimkond on alati vajanud midagi püsivat. Midagi, millest unistada, mida teostada ja mida hiljem koos mäletada. Mis oleks see, mis elu tõmbetuultele vastu peaks? Võib olla graniit, sest tal on mingi püsिमööde. Aga graniit on külm ja elutu.

Põltsamaa lähedal on ühe teise Eestimaa mehe Ants Paju eestvedamisel alates 1972. aastast rajatud-kujundatud sõpruse parki, kuhu sõbrad ikka aeg-ajalt kokku tulevad. Käesoleval aastal panid seal oma puud mulda meie kolm olümpiamedalisti. Oluline sündmus toimus tänavu 20. augustil, kui püstitati monument 69le Eestimaa inimesele austuse ja lugupidamise märgiks nende julguse ja otsusekindluse eest. See monument ongi praegu meie riigi järjepidevuse sümbol. Sõpruse park Põltsamaal ülistab elu.

Meie loome Väike-Maarjasse parki ülistuseks emakeelele. Kõik me vajame mingil ajahetkel pidepunkti, mille juures seista, mõelda ja mille juurest edasi minna. Leida väljapääs. Jõudu annab raskel hetkel puu – eriti tamm oma pikaalisusega. Aga temaga peab oskama suhelda. Ta ei sega sind sõnadega. Kas me suudame alustatud väärikalt jätkata – neid puukesi hoida ja kaitsta?

Elu on lõputu rännak eneseotsimise ja eneseleidmise teel, kus on kaks silti – sund ja soov. Emakeelepargi rajamine ei ole meile sund, vaid on soov. Soov midagi luua, mis meenutab meid järeltulevatele põlvkondadele. Et nad näeksid selles tulevases mühavas tammikus monumenti esivanemate püüdlustele säilitada oma keel ja rahvus. Meie hoolde on antud suur väärtus, aga koos sellega oleme endale võtnud ka suure vastutuse ja kohustuse.

Aeg käitub viisakalt. Ta ei jää kellegi juurde peatuma liiga kauaks. Ka meil tuleb kord teatepulk üle anda järglastele. Seda tuleb teha väärikalt ja nii, et meie töö ja looming oleks silmaga nähtav. Et tammik, mis meist maha jääb, oleks elujõuline ja kindlustunnet pakkuv. Et kunagise varestekoloonia asemel askeldaksid siin laululinnud ja pargipingil varjuliste puude all võiksid vanavanemad oma lastelastele rääkida elust ja inimestest ning koos rõõmu tunda looduse ilust ja võlust.

Kas me suudame seda? Kas me suudame nii nagu auväärsed Väike-Maarja mehed Jakob Liiv ja Märt Meos ning nende kaasaegsed suutsid teha meie monumentaalse rahvamaja kaudu?

Väike-Maarjal on tüse kultuurikiht. Üks võimalus meie põlvkonnal siia midagi lisada on kindlasti see kujunev tammik. Kas meie järglased ütlevad meie kohta, et me elasime ja

hoidsime seda paika vastutustundega? Selle hinnangu teenimine on meie endi kättes.

Kujunevasse parki on oma nimipuu jätnud president Lennart Meri, meie ajakirjanike isa Juhan Peegel, kirjanik Nikolai Baturin, teadussõnavara korrastaja Uno Mereste, korrektor Helju Vals. Märkimisväärne on Eduard Vääri töö eesti keele puhtuse kaitsmisel. 1950. aasta kevadel TRÜ aulas, kus ta koos akadeemik Johannes Voldemar Veskiga hoidis ära eesti keele ohtliku reformimise. Vääri oli noor keeleteaduse põllul alustaja, akadeemik Veski aga lähenes 80le. Ja meie oma lugupeetud ja auväärne pedagoog-koduuuriija, valla aukodanik Eduard Leppik. Tänu temale on meil olemas kultuurilooline kogumik “Lääne-Virumaa kirjanduslikke objekte” ja tema kogutud vanavara on aluseks kohaliku muuseumi kultuuriloolisele osale. Tema kirjatööde kaudu on võimalik tutvuda kogu kohaliku eluolu minevikuga. Tema on ainuke, kes ise otsis istiku, kaevas välja ja tõi siia ning istutas oma nimipuuna. Kõik 24 Wiedemanni keeleauhinna senist laureaati väärivad raiumist graniiti. Marmor on nende jaoks võõras, pärineb võõralt alalt.

Ei kao rahvas, kel emakeel suus ja isamaa muld küüne all. Austagem oma isamaad ja tema rahvast. Pidagem lugu oma emakeelest. Pidagem lugu iseendast. Jäägem eestlasteks – oma kodumaa väarikateks hoidjateks ja kaitsjateks!”